

พันทุกซ์ด้วยความเพียรชอบ

โดยพระโพธิธรรมอาจารย์เถร (หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ)

วัดป่าเขาน้อย อ. เมือง จ. บุรีรัมย์

โพสท์ในลานธรรมเสวนา กระทั่งที่ 003631 โดยคุณ : ไก่แก้ว [31 ต.ค. 2544]

เนื้อความ :

เราทั้งหลาย เตรียมตัว ตั้งสติระลึกลำรวมกายของเรา ตั้งสติระลึกลำรวมวาจา หยุดการสนทนาปราศรัยกันชั่วคราว เราจะได้ปฏิบัติจิตตภาวนา ที่เราได้ตั้งใจมา เราจะทำปฏิบัติต่อเนื่องกันมาตามลำดับ

การภาวนา เป็นเรื่องที่ละเอียด จะต้องอาศัยความสงบ สงัด จะต้องอาศัยความวิเวก จะต้องอาศัยความสำรวมเพราะเหตุนี้ ถ้าหากว่าภายนอกไม่สงบ ก็ก่อกวนภายใน ยากจะสงบได้

เพราะฉะนั้น เราก็ตรวจตรองดู ลำรวมจากภายนอกคือกาย ให้เรียบร้อย ถ้าเราไม่สำรวมแล้ว กายของเราจะเป็นเหตุ อาศัยความไม่สำรวม ไปก่อกวนสะท้อนจิตใจของเรา เช่นเดียวกัน วาจาก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่มีสติสำรวม ละเว้นแล้ว เป็นเรื่องกระทบกระเทือน ก่อกวนจิตใจ ทำให้จิตใจของเราได้สัมผัสแต่อารมณ์หยาบๆ จะละเอียดไปได้ยาก เพราะการสำรวมกาย สำรวมวาจา นี้ เป็นพื้นฐานรองรับซึ่งสมาธิ คือ ความสงบและความมั่นคง

คำพูดอีกอย่างหนึ่ง การสำรวมกาย สำรวมวาจา ท่านเรียกว่า รักษาศีล คือ ความสำรวมกาย วาจา ให้เรียบร้อย ทำให้การสำรวมกายสำรวมวาจา ท่านจึงเรียกว่าศีล เพราะเป็นเครื่องปิดประตู ทางกาย ทางวาจา ไม่ให้อารมณ์ภายนอกอันเป็นอกุศล มาก่อกวนจิตใจเราได้ เป็นส่วนที่ทำให้เกิดความสงบ ในส่วนของกายและวาจา กาย วาจา เพียงระลึกสำรวม ตั้งใจว่าเราไม่ทำ มันก็สงบได้ ไม่เหมือนใจ ส่วนใจเรานึกว่าจะให้สงบ แต่มันก็ไม่สงบทีเดียว จะต้องอาศัยการฝึก การอบรม ด้วยความสำรวม ระวังภายในจิตใจอีกชั้นหนึ่ง แต่จิตใจนี้ ถ้าหากว่าเราสำรวม อบรมได้ดีแล้ว ใช้การใช้งานได้ดียิ่งกว่า การอบรมใดๆ ทั้งหมด

เราทั้งหลาย ควรให้ความสำคัญ ในการภาวนา อบรมตัวของเรเองว่า เป็นกิจที่เราควรจะทำใจใส่ อย่างองคฺคย สักแต่ว่าทำ เมื่อเราทำเล่นๆ ความรู้ปรากฏออกมาก็เป็นของไม่แน่นอน ไม่จริงจัง ถ้าเราทำอย่างจริงจัง ตั้งใจเพื่อให้รู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้ เพื่อให้เห็นในธรรมที่เรายังไม่เห็น เพื่อให้ถึงในธรรมที่เรายังไม่ถึง ถ้าเราไม่ลดละความเพียรพยายาม ย่อมมีผลปรากฏตอบแทนในตัวเรา ได้แจ้งประจักษ์ สัมผัสในธรรมนั้นๆ ให้ปรากฏขึ้นในตัวของเรา ไม่ต้องสงสัย ไม่มีใครตั้งแต่เกิดมาแล้ว ก็ได้รู้ธรรม เห็นธรรมแล้วจึงปฏิบัติ ทุกๆ คน ล้วนแต่มาจากความไม่รู้ทั้งนั้น เกิดมาล้วนแต่มีความไม่รู้ทุกคน ที่มีความรู้ ความฉลาด ล้วนแต่เรามาฝึกมาอบรม ได้สัมผัสจากสิ่งที่มีอยู่ในโลก มีประการต่างๆ ถ้าใครมีความเพียรพยายาม อบรมฝึกฝน เอาใจใส่ ตําเหนียกศึกษาในทางใดมาก ผู้นั้นก็ชำนาญชาญญ ได้รับการฝึกฝนจากสิ่งนั้นๆ แล้วมาใช้ในการในสิ่งเหล่านั้น

สำเร็จประโยชน์ ให้เกิดความสุขจากการฝึกฝน แน่นนอน ทำให้บุคคลนั้น มีความเจริญในชีวิตจิตใจ

ถ้าหากเรามาฝึกฝนในทางธรรม เราก็ย่อมได้ความรู้ ความฉลาด ในการทำงาน ในทางธรรม ตามกำลังที่เราฝึกฝน หรือสามารถที่จะอบรมได้ มีผู้ได้ประสบผลความสำเร็จจากการปฏิบัติที่แท้จริง เป็นจำนวนมากต่อมาก ท่านเหล่านั้นล้วนแต่เป็นผู้ฝึกฝนจิตใจแล้ว

เพราะเหตุนั้น เราทั้งหลาย ควรทำความพอใจ ใจเป็นของละเอียด เราควรพยายามเป็นนักสังเกต นักตรวจตราจิตใจของเรา เรียกว่า โอปนยิโก น้อมเข้ามาหาจิตใจของเรา เปรียบเทียบให้มาก เห็นสิ่งไหนไม่ดี แล้วก็รับผลไม่ดี เวลามิผล เราก็ศึกษาไปหาเหตุ เวลามิเหตุ เราก็ศึกษาไปหาผล เรียกว่า อนุโลม ปฏิโลม เราก็จะได้เป็นเยี่ยงอย่าง ได้ผลลัพท์อันถูกต้อง เป็นตัวอย่าง เป็นหลักวิชาการ หรือเป็นหลักสูตรการดำเนินเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น

เพราะธรรมะนั้น เหตุกับผลตรงกัน ไม่บิดเบือนเหมือนสิ่งอื่น สิ่งอื่นอาจจะเหตุอย่างหนึ่ง ผลออกมาอย่างหนึ่งก็ได้ หลอกหลวงให้คนหลง ก็ได้

ส่วนธรรมะ ไม่เคยหลอกหลวงใครเลย เป็นไปตามสูตรของธรรมะ ให้ปรากฏรู้ได้ ถ้าเราเข้าใจถูกต้อง การเรียนธรรมะง่ายกว่าวิชาทางโลก เพราะทางโลกต้องใช้อุบาย เล่ห์เหลี่ยมต่างๆ บิดเบือน ส่วนธรรมะนี้ ตรงไปตรงมา เหมือนกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า ทุกข์ อริยสัจจ ชาติปิ ทุกขา ชราปิ ทุกขา ทุกข์เป็นของจริงอย่างประเสริฐ หรือเป็นของจริงที่พระอริยเจ้าได้ค้นพบแล้ว ท่านเชื่อมั่น มีอะไร คือ มีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย

ในข้อนี้ เป็นสิ่งที่เปิดเผยอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่เป็นสิ่งปกปิด แม้แต่ ความเกิดมาแล้ว เจ็บตายอย่างไร ในอดีตมีอย่างไร จนถึงปัจจุบันนี้ มีอยู่อย่างนั้น ไม่เคยเปลี่ยนแปลง สิ่งใดที่ก่อคนทำให้คนทุกข์ เพราะการกระทำอย่างนั้น ให้มีทุกข์ เกิดขึ้นอย่างนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงสมัยปัจจุบัน เมื่อใครกระทำแล้ว ประกอบแล้ว ย่อมได้รับผล คือ ความทุกข์ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย

ความโลภ เมื่อเกิดขึ้นในบุคคลแล้ว ทำให้จิตบุคคลนั้นมีความทุจริต ทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางจิตใจบ้าง แล้วก็ให้ผลเป็นทุกข์ ตั้งแต่อดีตมาอย่างไร แม้ในปัจจุบัน บุคคลที่ถูกทางโลกครอบงำ ย่อมประพฤติดุจริต ทางกาย วาจา ใจ แล้วก็ทุกข์ ไม่มี

ใครนิยมชมชอบ เช่นเดียวกัน บุคคลที่มีสติปัญญาดี เห็นโทษของความโลภ แล้วสำรวมจิต ไม่มีความโลภ พยายามแก้ไข

การแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีพ ก็หาด้วยสติ หาด้วยปัญญา ไม่ให้อกุศลเหล่านั้นครอบงำได้ บุคคลผู้นั้นก็มีความงาม ได้รับความนิยมนิยมชมชอบ นับถือจากประชาชน เพราะเป็นกุศลที่ในจิต มีผลงานออกมา อยู่ที่ไหนไว้นั้นเชื่อใจ

เช่นตัวอย่าง การกระทำสุจริตด้วยกาย การกระทำสุจริตด้วยวาจา พูดแต่ความจริง ความจริง กายกระทำแต่กรรมที่สะอาด ไม่เบียดเบียนตน และบุคคลผู้อื่น ได้รับความนิยมนิยมชมชอบ วางใจในสังคมทั่วไป อยู่ที่ไหนก็ไม่ได้รับความเดือดร้อน เป็นเหตุให้เขาเคารพนับถือ เชื่อมั่นในคำพูดของบุคคลเหล่านั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีผลอย่างนี้ตั้งแต่อดีต

ที่พระพุทธเจ้าทรงพาสาวก ประพฤติ ปฏิบัติ ได้รับความดีมาอย่างไร และในปัจจุบัน ในธรรมส่วนนี้ สังคมยังรับรองว่าเป็นคนดี รับรองเป็นคนที่ไว้นั้นเชื่อใจ จะไปอยู่ในถิ่นฐานสถานใด ก็ไว้นั้นเชื่อใจ ไว้วางใจไม่ทำลายให้เกิดความเสียหาย ในสถานที่นั้นๆ เรียกว่า บุคคลผู้มีสิริมงคลก็ว่าได้

เพราะฉะนั้น การอบรมจิตใจ ให้ได้รับความฉลาด สามารถมองเห็น ทางดีตามความเป็นจริง และไม่ผิดตามความเป็นจริง ตลอดถึงรู้ทุกข์ตามความเป็นจริง ธรรมะ แล้วเราปฏิบัติความจริงเท่านั้น เปิดเผยให้แจ้งประจักษ์ ก็มีความเชื่อมั่น สร้างศรัทธาเพิ่มขึ้น ในธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และในกรรม การกระทำของเรา ว่าที่เราทำนี้ไม่เป็นหมัน ไม่มีความสงสัยว่า เราตายไปแล้ว เราจะเกิดจริงไหมหนอ บุญที่เรากระทำนี้จะเป็นสมบัติของเรา ติดตามจริงไหมหนอ ความดีที่เราทำมีจริงไหมหนอ สิ่งเหล่านี้ ถ้าเราไม่ตรวจตรา พินิจพิจารณาให้เกิดปัญญาขึ้น ได้ยินที่ท่านพูดแล้ว จิตใจยังไม่เชื่อมั่น เพราะความลังเลใจ ไม่แจ้งประจักษ์ เป็นตัวขัดขวางบุญกุศลที่เรายังไม่ได้ เราก็ไม่แน่นอนในใจได้ลงไป มีสิ่งขัดขวางเล็กๆ น้อยๆ เราก็ทำไม่ได้ เพราะกำลังยังอ่อน ไม่ต่อสู้

เพราะเหตุนี้ เราควรพยายามอบรมจิตใจให้เข้าใจชัด ให้เห็นชัดในความจริง ตลอดถึงรู้ นี้เป็นส่วนทุกข์เกิด นี้เป็นส่วนให้ทุกข์เองตามธรรม ท่านแสดงอย่างไร มันก็ให้เห็นจริง แจ้งประจักษ์ ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน ส่วนนี้เป็นหนทางออกจากทุกข์ ส่วนนี้เป็น

ความดับทุกข์ เราก็ศึกษาตรวจสอบให้เป็นพยานแจ้งประจักษ์ ตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เหมือนเราทั้งหลาย กำลังประพฤติ หัดปฏิบัติจิตตภาวนาในปัจจุบันนี้ เป็นมรรคปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าสอนว่า ควรเจริญ สติควรเจริญ สมาธิควรเจริญ ควรปฏิบัติ สติควรเจริญให้มีขึ้น เป็นไปในกายก็ได้ ในจิตก็ได้ อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดความรู้ความจริง มีอยู่ในตัวของเรา ที่จะนำมาซึ่งความสุขและความทุกข์ เพียงสติตามระลึกกาย เช่น กายมีทุกข์เกิดขึ้น เราก็จะรู้ได้ว่า ส่วนไหนส่วนทุกข์ ทุกข์เพราะเหตุใด

ถ้าเราพิจารณาไปไม่เหลือวิสัย เราก็จะได้เห็นทั้งเหตุ ทั้งผล

เวลาเราได้รับความสุข เราก็มีสติ พอที่จะระลึกได้ว่า เวลานี้เรามีความสุข มีความสงบ มีความสบาย ความสุขเกิดขึ้นเมื่อไร ความสงบก็มีพร้อม ไม่วุ่นวาย ทำให้จิตใจปลอดโปร่ง ผ่องใส

เพราะฉะนั้น เราก็รู้ได้ว่า มีความสุขที่เกิดขึ้นเพราะมาจากไหน เรามีสติอย่างไร เราพิจารณาอย่างไร เรามีอารมณ์อันใด เราก็จะได้ทราบตัวของเราเองชัด เป็นพยานหลักฐาน

เพราะฉะนั้น การรู้ธรรม เห็นธรรม ไม่ใช่รู้เพราะคนอื่นบอก หรือคนอื่นรู้ เฉพาะที่เรามาปฏิบัติตามที่ท่านสอนให้ถูกต้อง ตรงตาม เราเป็นผู้ปฏิบัติ เราเป็นผู้รู้ยิ่งกว่าใครๆ ทั้งหมดในตัวของเรา

เพราะฉะนั้น เราควรประพฤติ ปฏิบัติด้วยตนเอง ที่พระพุทธเจ้าท่านวางไว้ให้เรา สวด เรามีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นผู้ให้ผล มีกรรมเป็นแดนเกิด อันนี้เป็นความจริงเหมือนกัน เป็นสัจจธรรมเหมือนกัน

ถ้าเราพิจารณาดีแล้ว เราได้พึงเคราะห์กรรมของเราที่เรากระทำทุกวัน ส่วนที่อาศัยการกระทำของเราเท่านั้น ไม่ใช่คนอื่นจะทำแทนให้เรา เราเป็นคนดี เราก็ต้องเป็นผู้สร้างมา จึงปรากฏขึ้นมา ไม่ปรากฏแก่บุคคลผู้ไม่กระทำ เป็นความไม่ดี ก็บุคคลนั้นสร้างขึ้นมา ในตัวของเราเองแล้ว ก็ปรากฏขึ้นแก่ตัวของเราเอง จากตัวของเราเอง เมื่อเราก็เห็นอยู่ ประจักษ์อยู่อย่างนั้นนะ ศรัทธาของเราก็ตั้งมั่นไม่ถอยแอ่น คลอนแคลน เรียก อจลศรัทธา

เมื่อศรัทธาตั้งมั่น ความเชื่อตั้งมั่น อยู่ในจิตใจแล้ว บุคคลผู้นั้น ไม่ถอยหลังในการปฏิบัติ ในการอบรมสมาธิ เพราะเห็นแจ้งประจักษ์ในใจ เป็นพยานหลักฐาน จะเป็นอย่างไรอื่นไปไม่ได้ ความสุขที่แท้จริง คือการอบรมจิต ที่พระพุทธเจ้าว่า นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอย่างอื่นยิ่งกว่าการ อบรมจิตให้สงบไม่มี

เมื่อจิตของเราสงบในเวลาใด เวลานั้น ก็มีความสุข ในกาลใด จิตของเราไม่สงบ เพราะเหตุเกิดขึ้นกับจิตเองก็ดี จากภายนอกกระทบกระเทือนก็ดี ในกาลนั้นความสงบที่เคยมี จิตที่ละเอียดอย่างนั้น ก็หายไป ความทุกข์ก็เข้ามาแทน เราก็สามารถจับเหตุ จับผล ได้ทั้งสุขและทุกข์ ถ้าเรามีสติคอยกำกับ สังเกตการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ ที่สิ่งที่เราชอบและพอใจ เช่น การภาวนา ความมุ่งหมาย เพื่อให้เรามีสติกำหนดรู้จิตใจของเรา เป็น การอบรมจิตใจไปในตัว ในเฉพาะปัจจุบัน คือ เรากำลังอยู่ที่ระลึก พุทฺโธ พุทฺโธ ก็เพื่อให้มีสติเข้าไปรักษาคิดนั่นเอง เพราะผู้ระลึกนั้น สติ ผู้รู้ว่เราระลึกนั้นนะ อะไรที่อยู่ในจิต อารมณ์ทั้งหลายที่อยู่ในจิต ความสุข ความทุกข์ ความสงบ ไม่สงบ อันนั้นเป็นธรรมชาติธรรมดาที่มีอยู่ในจิต เพราะฉะนั้น ในทางเดียวกัน เราได้ทั้งธรรม เราได้รู้ทั้งธรรม รู้ทั้งจิต ที่มันมีอยู่ด้วยกัน ธรรมส่วนไหนที่ทำให้จิตสบาย ธรรมส่วนไหนที่ทำให้จิตไม่สบาย เราก็รู้ เพราะเหตุนี้ นักปฏิบัติที่เป็นนักสำรวจ มักจะกลับมาดูตัวเองมากกว่าจะเอาเรื่องของคนอื่น ส่องจิตใจของเราเอง แก้ไขปัญหาของเราเอง เมื่อเราแก้ปัญหาของเราเอง อย่างถูกต้องกับธรรมแล้ว บัณฑิตผู้รู้ธรรมทั้งหลาย เขาเห็นถึงแม้ว่าเราไม่อดอั้น ว่าเราอย่างนั้น อย่างนี้ ท่านมองพลับเดียว ท่านฟังคำพูดคำสองคำ ท่านรู้ว่าเป็นบัณฑิต หรือไม่ใช่บัณฑิต ที่แสดงออกมา คนมีสติ มีความคิดอันถูกต้อง เข้าใจถูกต้อง

เพราะเหตุนี้ เราทั้งหลาย เรานั้นเองแหละเป็นผู้รู้ เรานั้นเองแหละเป็นผู้อบรมตัวของเรา เพราะฉะนั้นเราควรเอาใจใส่ เราจะพ้นจากทุกข์ภัยได้ เพราะการอบรมจิตของเราเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพียงแต่ชี้บอกทางเท่านั้น ส่วนการเดินให้ถึงนั้น เราจะต้องใช้แรงกำลังของเราดำเนินไปให้ถึง ด้วยความเพียรของเราเอง

เพราะฉะนั้น การที่เราจะพ้นจากทุกข์ได้ ด้วยความพยายามของเราเท่านั้น ไม่มีใครจะแทนเราได้ ขอให้เราทั้งหลายพยายามปฏิบัติ ไม่เป็นสิ่งที่เหลือวิสัย

เพราะการปฏิบัติธรรม การรู้ธรรม เห็นธรรมนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เหลือวิสัยสำหรับพวกเราเลย ไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชาย มีธรรมเสมอกันหมด แต่ตัวเราแยกเป็นหญิง เป็นชาย

ทำอาหาร กิริยา ของโลกบัญญัติขึ้นมา ถ้าการแยกเป็นส่วน เป็นผม เป็นขน เป็นเล็บ เป็น ฟัน เป็นหนัง เป็นเนื้อ อากา 32 แล้วเท่ากันหมด เพราะฉะนั้น อาจสามารถจะรู้ได้ เหมือนกันหมด ส่วนไหนเป็นอย่างไร เป็นของสะอาด เป็นของไม่สะอาด เป็นของเที่ยง เป็นของไม่เที่ยง มีความทุกข์อย่างไร เราก็สามารถค้นพบอยู่ในนี้ ด้วยสติอันดี ด้วยจิตอัน คินีเอง เราจะเกิดความหลง หรือเกิดความฉลาด เราก็สามารถที่จะอบรมให้จิตใจของเรา ให้เห็นที่ถูกต้องได้ ให้เกิดความฉลาดได้ ให้เป็นมรรค เป็นหนทางปฏิบัติขึ้นมา ด้วย ความฉลาดและพยายามของเราทุกๆ คน

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายควรพยายาม วิริเยนะ ทุกขมจฺเจติ คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะ ความเพียรเท่านั้น ไม่มีใครจีเกียจ จีคร้าน ไม่เอาใจใส่ เล่นเล่เล่นลอยตัวมัวเมา ให้จิตเลื่อน ลอยไปตามกระแสของโลก ตามคลื่นของโลกแล้วพ้นจากทุกข์ เป็นอรหัตตอรหนต์ ไม่มี ในอดีตที่ผ่านมา ไม่ทราบก็ همین ก็พ้นปี แม้พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ทรงสั่งสอน ก็ ล้วนแต่ว่า บุคคลที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายควรมีสติ ให้ระลึกชอบ ให้มีความเพียรชอบ แล้วตั้งใจ ปฏิบัติอย่างนี้อยู่เสมอ วันหนึ่งข้างหน้าของเราจะถึงฝั่ง อันพ้นจากทุกข์แน่นอน

เพราะเหตุนี้ ขอให้เราทั้งหลาย พยายามปฏิบัติจิตใจของเรา โดยเฉพาะเจาะจง ในปัจจุบัน อย่าให้เพลตั่ว สังเกตดูอยู่นั้นแหละ จิตสบายก็ให้รู้ว่าสบาย จิตไม่สบาย เรา ก็ไม่ต้องเดือดร้อน กับเรื่องไม่สบาย ก็เป็นเรื่องของเวทนา เรื่องผู้รู้ เราหน้าที่รู้เท่านั้นแหละ ขอให้รู้ต่อเนื่องกันไป อย่าเพลตั่วไปตามอาการสบายหรือไม่สบาย อย่าเพลตั่วไปตาม อาการสงบ หรือไม่สงบ อันนั้นเป็นเรื่องของสังขาร มันแต่งมันเอง มันมีตั้งแต่ไหนแต่ไร มา เรื่องผู้รู้สังขาร มันก็เหนือสังขารอีก

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายพึงเข้าใจให้ถูกต้องแล้วพยายามดูเรื่องสงบ ไม่สงบ อย่า เอมันมาเป็นเครื่องกังวล เราแต่เพียงแต่ ดูไป พุทฺโธ ดูไป ดูไป ดูไป มันค่อยละเอียดไปเอง สังขารมันจะแต่งมรรค แต่งผลให้เรา ให้เรารู้จัก ถ้าสังขารชอบ ทุกอย่างมันก็ชอบไป ด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อได้ยิน ได้ฟังแล้ว จดจำไว้ให้ดี นำเข้ามาอบรม เราก็จะได้ประสบ ความสุข ความเจริญในชีวิตของเรา

ยุติเพียงเท่านี้ก่อน ให้กำหนดภาวนาจนสมควรแก่เวลา

(คัดลอกจากหนังสือ "ธรรมลังการ" ซึ่งพิมพ์เนื่องในโอกาสที่หลวงปู่เจริญอายุครบ ๘๑
ปี เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๓)